

STEVEN
PRESSFIELD

VOJNA
UMENIA

Porazte svoje vnútorné
bloky a začnite tvoriť

S predslovom Juraja Karpiša

STEVEN PRESSFIELD
VOJNA UMENIA

edícia #zpdz

STEVEN PRESSFIELD: VOJNA UMENIA.

Prekonajte svoje vnútorné bloky a začnite tvoriť.

Z anglického originálu *The War of Art. Break Through the Blocks and Win Your Inner Creative Battles*, v roku 2023 vydalo Vydavateľstvo Bajkal ako svoju 15. publikáciu.

Zodpovedná redakcia: Martina Kusá, Michal Tomek, jazyková úprava: Jana Novomestská, obálka a grafická úprava: František Hříbal, tlač: Arimes, Bratislava.

Copyright: © Steven Pressfield, 2002
All rights reserved.

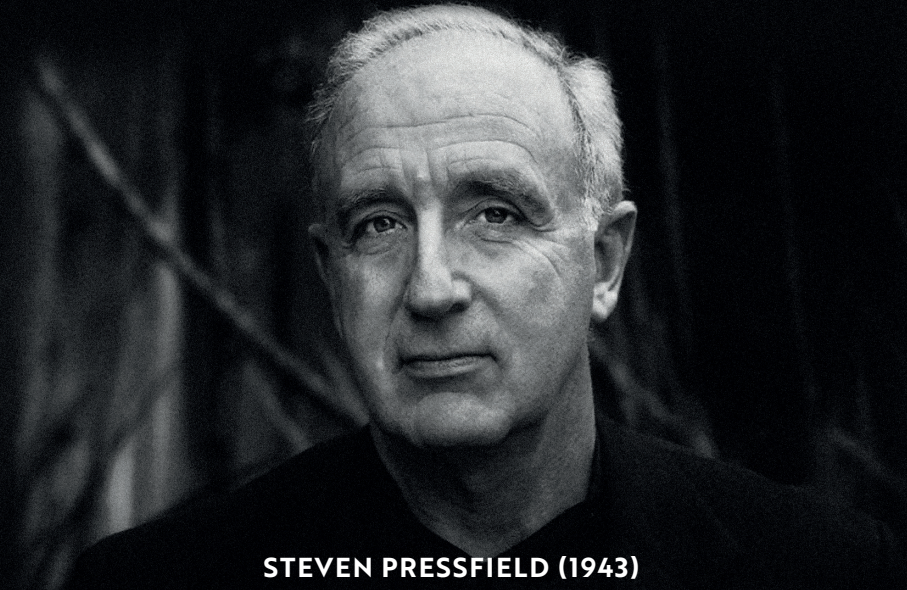
Translation © Katarína Bartoňová, Michal Tomek, 2023
Slovak edition © Vydavateľstvo Bajkal, 2023

ISBN: 978-80-99975-48-5

www.knihybajkal.sk
vydavatelstvo@knihybajkal.sk

STEVEN PRESSFIELD: VOJNA UMENIA

Prekonajte svoje vnútorné bloky a začnite tvoriť

STEVEN PRESSFIELD (1943)

Americký románopisec, scenárista, autor viacerých kníh o tvorbe a kreativite.

Narodil sa na Trinidade, vyštudoval psychológiu na Dukeovej univerzite, slúžil v Americkej námornej pechote.

Trvalo mu dlhých 17 rokov, kým dostal prvýkrát zaplatené za písanie, a 27 rokov, kým mu vyšla prvá kniha. Za ten čas vystriedal viac ako dvadsiatku rôznych povolání. Dnes je medzinárodne uznávaným autorom historických románov a úspešným hollywoodskym scenáristom.

Kniha *Vojna umenia* vyšla prvýkrát v roku 2002. Odvtedy bola preložená do viac ako dvadsiatich jazykov. Patrí medzi najpopulárnejšie knihy o kreativite a prekonávaní vnútorných blokov. Inšpirovala a naďalej inšpiruje státisíce čitateľov z celého sveta.

OBSAH

KNIHA PRVÁ

ODPOR

Spoznajte svojho nepriateľa

24

KNIHA DRUHÁ

BOJ S ODPOROM

Staňte sa profesionálom

80

KNIHA TRETIA

PREKONAŤ ODPOR

Vyššia sféra

124

Pre Bernay

PREDSLOV K SLOVENSKÉMU VYDANIU

V ten deň som už druhýkrát kričal na moje dieťa pre nejakú hlúposť. Vtedy mi to došlo: veď to som ja. Problém nie je mojom okolím, ale v mojom vnútri. Už niekoľko dní som nebol na love, nepriniesol som obeť bohom. Už niekoľko dní som si ráno nesadol a nepísal. Odpor nado mnou potichu vyhrával. Neprekonával som Odpor, sám som sa stával odporným.

Kým som si v januári 2018 na jedno otvorenie neprečítal túto útlu knihu, myslel som si, že som výnimočne lenivý, že nedokážem začať. V tom čase som ešte netušil, proti akému prefikávanému, neviditeľnému a všadeprítomnému nepriateľovi každý deň bojujem.

Moja doteraz najväčšia vojna s Odporom prebiehala počas písania knihy *Zlé peniaze – sprievodca krízou*. Trvala tri roky a mala veľa obetí. Padlo v nej množstvo ilúzií o mne, ktoré sa môjmu egu dovtedy darilo udržiavať pri živote. Do konfliktu s Odporom som šiel až naivne nepripravený. Nemyslím odborne – zdroje na knihu som zbieral tri roky pred samotným začiatkom písania, teoretickú kostru som cizeloval dekády. No šokoval ma nevďačný a prekvapujúco bolestivý proces samotného písania. Napriek množstvu prehratých bitiek som túto vojnu nakoniec vyhral a knihu na jeseň v roku 2015 dopísal.

Hlboko vo svojom vnútri však viem, že to mohlo dopadnúť aj inak.

„Vojna umenia“ mi pomohla s posttraumatickým syndrómom. Objasnila, čo sa mi vlastne pri písaní knihy dialo. Pressfieldova kniha opisuje všetky podoby Odporu a navrhuje, ako ho poraziť. Táto kniha sa týka všetkých ľudí aj tých, ktorí nepíšu alebo sa nevenujú umeniu. Odpor dôverne pozná podnikateľa, ktorý nikdy nezačal, aj programátor, ktorý nikdy nedokončil rozrobenú appku. Odpor miluje človeka, ktorý poslušne leží na gauči a pojedá čipsy, pritom v pivnici má bicykel za niekoľko tisíc eur a presnú predstavu o výkonoch, ktoré by mali posilniť jeho chabé telo.

Odpor cítime pri všetkom, čo robíme, aby sme sa stali lepšími. Je vo všetkom, do čoho dávame svoju dušu. Vtedy sa stávame zraniteľnými voči fackám výsmechu, ranám kritiky, fatálnemu k.o. neúspechu. Odpor je strach. Človek si o sebe dokáže namýšľať, aký je šikovný, múdry, vtipný a kreatívny, len pokým skutočne nezačne tvoriť. Nezlyhá len ten, kto nikdy nezačne. „Keby sa mi chcelo, všetkým by som vám ukázal, čo vo mne je! Len sa mi práve teraz nechce.“

Ešte aj objektívne problémy v živote človeka sa stávajú slúžkami Odporu. „Do problémov sa dostávame preto, lebo ide o lacný spôsob, ako získať pozornosť. Problémy sú falošnou formou slávy.“ varuje Pressfield. Odpor je patetickou ochranou ega pred prehrou. Jedna

prehratá bitka ale nie je to najhoršie, čo sa môže človeku v živote stať. Pretože len ten neprehráva, kto nikdy nič neskúsi. A kto nikdy nič neskúsi, za celý život nič nedosiahne, nikam sa nedostane a nikým sa nestane. Prežije život bez prehry, no prázdny.

Po úspešnom vydaní mojej knihy som si na chvíľu užíval obdobie mieru. Stále ponížený, s dosiaľ nezahojenými ranami som prekvapivo každý deň cítil, že mi niečo chýba. Tvorba je desivá, no zároveň vzrušujúca a obohacujúca. Človek je v napätí, netuší, ako to dopadne, no nech sa to skončí akokoľvek, na druhej strane procesu tvorby vyjde lepší. Ten, kto Odpor prekonáva každý deň, je denne konfrontovaný so svojimi zlyhaniami. Len ťažko môže zostať namyslený či bohorovne povýšenecký. Vďaka vlastnej tvorbe som spokojnejší a sústredenejší na prítomný okamžik. Mám „uložené“ – a ak aj nie, aspoň som to skúsil. V roku 2016 som sa rozhodol, že sa stanem „profesionálom“ ešte nepoznajúc Pressfieldovu definíciu. Do bitky s Odporom pôjdem každý deň. Budem tvoriť, či sa mi bude chcieť, alebo nie. Tak sa zrodil môj newsletter *Zlé peniaze, dobrý život*.

Dobre poznám prejavy Odporu aj nástroje na jeho porazenie. Bude sa mi zajtra ráno začínať o to ľahšie? Na to zabudnite. Zostávam doživotným učňom. Odpor sa nedá natrvalo poraziť. Prekonávať ho treba každý deň odznovu. Dôvodov, prečo neopustiť pohodlie a dať si od tvorby (veď len kratučké!) voľno, bude vždy neúrekom. Budú

vyzerat' seri6z'ne a racion6l'ne. Rodinn6 povinnosti, naliehav6 pr6ca alebo ak sa niekto m6yli na internete a treba ho pou6it'... Preto t6to kniha pat'ri do pr6ru6nej batoziny kaZd6ho tvorcu (lovca) ako denn6 pripomienka.

Je to jedin6 kniha, ktor6 som 6ital viackr6t napriek tomu, že v nej vystupuj6 anjeli. Z metafor si vyberte t6 vašu. Pr6beh sa t6m nemen6. Presne viete, 6o m6te spraviť. Dajte životu a n6m ostatn6m to, 6o v sebe m6te. Verte mi, ak sprav6te ten najt6aZš6 prv6 krok, m6zy v6m pr6du na pomoc. Za6nite kone6ne.

Juraj Karpis

www.jurajkarpis.com

PREDSLOV

Steven Pressfield napísal knihu *Vojna umenia* pre mňa. Nepochybne ju napísal aj pre vás, ale ja viem, že ju napísal vyslovene pre mňa, pretože som držiteľom olympijského rekordu v prokrastinácii. Dokážem prokrastinovať aj pri premýšľaní o svojom probléme s prokrastináciou. Zvládnem prokrastinovať riešenie svojho problému prokrastinácie myslením na svoj problém prokrastinácie. Takže Pressfield, ten diabol, ma požiadal, aby som napísal tento predslov *v stanovenom termíne*, pričom vedel, že bez ohľadu na to, ako veľmi budem otáľať, nakoniec sa budem musieť do toho pustiť a prácu urobiť. V poslednej možnej hodine som tak urobil a keď som listoval v prvej časti knihy s názvom *Spoznajte svojho nepriateľa*, pozeral na mňa z každej stránky vlastný vyčítavý pohľad. Ale potom mi druhá časť knihy poskytla bojový plán, tretia víziu víťazstva a keď som *Vojnu umenia* zatvoril, pocítil som príval pozitívneho pokoja. Teraz viem, že túto vojnu vyhrám. A ak môžem ja, môžete aj vy.

Hneď na začiatku prvej časti knihy Pressfield označuje Odpor za nepriateľa tvorivosti. Ide o jeho všezahrňajúci termín na to, čo Freud nazýval Inštinkt smrti – tú deštruktívnu silu v ľudskej povahe, ktorá sa v nás ozve vždy, keď uvažujeme o niečom náročnom a dlhodobom,

čo by mohlo nám alebo iným priniesť niečo skutočne dobré. Potom vám Pressfield predstaví celú galériu všetkých možných podôb Odporu. Rozpoznáte každú z nich, pretože táto sila žije v každom z nás – sabotáž vlastného úsilia, sebaklam, sebaničenie. My spisovatelia poznáme Odpor ako „blok“, paralýzu, ktorá môže spustiť odporné správanie.

Pred niekoľkými rokmi mal môj blok rozmery delty Gangy. Čo som vtedy urobil? Rozhodol som sa zrevidovať celý svoj šatník. Aby som ukázal, aký dokážem byť puntičkársky, obliekol som si postupne všetky svoje košele, nohavice, svetre, bundy a ponožky a roztriedil ich na hromady: jarné, letné, jesenné, zimné, charita. Potom som si ich vyskúšal ešte raz a následne som ich rozdelil na jarné pohodlné, jarné formálne, letné pohodlné... Po dvoch dňoch som mal pocit, že sa zbláznim. Chcete vedieť, ako vyliečiť spisovateľský blok? Návšteva psychiatra nie je riešením. Ako totiž Pressfield múdro podotýka, hľadanie „podpory“ je najzvodnejšia podoba Odporu. Liek na blok nájdete v druhej časti knihy s názvom: „Staňte sa profesionálom“.

Steven Pressfield je stelesnením profesionála. Viem to, pretože už ani nespočítam, koľkokrát som autorovi *Legendy o slávnom návrate* volal, aby som ho pozval na partiu golfu, a hoci ho tá predstava lákala, odmietol. Prečo? Pretože pracoval a ako vie každý spisovateľ,

ktorý sa niekedy zahnal golfovou palicou, golf je nádherne efektívna forma prokrastinácie. Inými slovami – Odpor. Steven má disciplínu z ocele.

Steveove knihy *Ohnivá brána* a *Súboj s Bohmi** som čítal na cestách po Európe. Rozhodne nie som uplakáný typ človeka. Neplakal som pri žiadnej knihe od čias Steinbeckovho *Červeného konička*, ale tieto romány ma dostali. Stávalo sa mi, že som sedel v kaviarni a potláčal v sebe slzy nad obetavou odvahou Grékov, ktorí formovali a zachránili západnú civilizáciu. Keď som nazrel pod jeho bezchybnú prózu a uvedomil si hĺbku jeho rešerše, poznania ľudskej povahy a spoločnosti, množstvo živo vypovedajúcich detailov, žasol som nad toľkou prácou, nad tým množstvom práce, ktorá bola základom jeho strhujúcich výtvorov. A v tomto obdive nie som sám. Keď som v Londýne kupoval jeho knihy, povedali mi, že Steveove romány odporúčajú čítať aj oxfordskí profesori histórie. Svojim študentom hovoria, že ak chcú získať predstavu o živote v starovekom Grécku, nech čítajú Pressfielda.

Ako môže umelec dosiahnuť takýto vplyv? V druhej časti tejto knihy Pressfield opisuje proces profesionála pekne krok po kroku, deň za

* V orig. *Gates of Fire* a *Tides of War*, obe knihy vyšli v českom preklade pod názvami *Ohnivá brána* a *Souboj s Bohy* (pozn. prekl.).

dňom: príprava, poriadok, trpezlivosť, vytrvalosť, schopnosť pracovať napriek strachu a neúspechu – žiadne výhovorky, žiadne prázdne reči. A najlepšie zo všetkého je Stevov brilantný postreh, že profesionál sa v prvom aj v poslednom rade a vlastne neustále zameriava na majstrovské zvládnutie svojho remesla.

Tretia časť knihy *Vyššia sféra* sa zaoberá Inšpiráciou, tým ušľachtilým výsledkom kľúčiacim v brázdach profesionála, ktorý si založil chomút a obrábal polia svojho umenia. Pressfieldovými slovami: „Keď si každý deň sadneme a robíme svoju prácu, sústreďuje sa okolo nás sila... Stávame sa zmagnetizovanou tyčou, ktorá priťahuje železné piliny. Idey prichádzajú. Poznatky sa hromadia.“ V tom, ako vyzerá *efekt* Inšpirácie, sa so Stevom absolútne zhodneme. Skutočne ohromujúce obrazy a nápady akoby prichádzali odnikiaľ. Tie zdanlivo spontánne záblesky sú také úžasné, že je ťažké uveriť, že ich vytvorilo naše nehodné ja. Odkiaľ teda prichádzajú naše najlepšie veci?

V tomto bode, v otázke *pôvodu* Inšpirácie už vidíme veci inak. V prvej časti knihy Steve sleduje evolučné korene Odporu až k našim génom. S tým súhlasím. Príčina je genetická. Tá negatívna sila, ten temný antagonizmus voči tvorivosti je zakorenený hlboko v našej ľudskej podstate. V tretej časti knihy Steve náhle otočí a hľadá pôvod inšpirácie nie v ľudskej prirodzenosti, ale vo „vyššej sfére“. Potom s poetickým zápalom vykladá svoju vieru v múzy a anjelov. Tvrdí, že

najvyšší zdroj tvorivosti je božský. Mnohých, možno väčšinu čitateľov tretia časť knihy hlboko dojme.

Ja na druhej strane verím, že zdroj tvorivosti sa nachádza na tej istej úrovni reality ako Odpor. Aj tvorivosť je geneticky daná. Nazýva sa talent: vrodená schopnosť objaviť skryté spojenie medzi dvoma vecami – obrazmi, myšlienkami – aké nikto predtým nevidel, schopnosť spojiť ich a vytvoriť pre svet tretie, úplne jedinečné dielo. Talent je rovnako ako naša inteligencia darom od našich predkov. Ak máme šťastie, zdedíme ho. U niekoľkých šťastlivcov obdarených talentom sa temná stránka ich povahy najprv bráni práci, ktorú si tvorivosť vyžaduje, avšak len čo sa do úlohy pustia, ich talent sa vzchopí a odmení ich úžasnými výkonmi. Záblesky tvorivej geniality, ktoré akoby prichádzali znenazdajky, majú svoj pôvod v podvedomí. Skrátka, ak múza existuje, nešepká netalentovaným.

Takže aj keď sa so Stevom možno rozchádzame v názoroch na pôvod inšpirácie, zhodujeme sa v názoroch na jej efekt: Keď sa inšpirácia dotkne talentu, zrodí pravdu a krásu. A keď Steven Pressfield písal Vojnu umenia, bol plne v jej područí.

Robert McKee – autor a lektor tvorivého písania

ČO ROBÍM

Vstanem, osprchujem sa, naraňajkujem sa. Prečítam si noviny, vyčistím si zuby. Ak potrebujem niekomu zatelefonovať, urobím to. Dám si kávu. Obujem si pracovné topánky a zaviažem si šnúrky pre šťastie, ktoré mi dala moja neter Meredith. Vrátim sa do pracovne a zapnem počítač. Cez operadlo stoličky je zavesená moja šťastná mikina spolu s prívieskom, ktorý som dostal od cigánky v Saintes-Maries-de-la-Mer len za osem dolárov vo frankoch, a mojou šťastnou menovkou LARGO z jedného sna, ktorý sa mi kedysi prisnil. Obliekam si mikinu. Na slovníku mám položené šťastné delo z hradu El Morro na Kube od môjho priateľa Boba Versandiho. Namierim ho na svoje kreslo, aby na mňa mohlo strieľať inšpiráciu. Odriekam svoju modlitbu a vzývam múzu z Homérovej Odysey v preklade T. E. Lawrencea čiže Lawrencea z Arábie. Knihu mi daroval drahý priateľ Paul Rink a ja som ju položil na poličku hneď vedľa otcových manželových gombíkov a žaluďa pre šťastie z bojiska pri Termopylách. Je asi pol jednastej. Sadnem si a ponorím sa do práce. Keď začnem robiť preklepy, viem, že som už unavený. Prešli približne štyri hodiny. Dostal som sa za bod klesajúcich výnosov. Rozhodnem sa prácu na ten deň ukončiť. Všetko, čo som v ten deň napísal, skopírujem na disk a ten potom schovám do prednej priehradky vo svojej dodávke. To pre prípad, ak

by vypukol požiar a ja by som musel opustiť dom. Vypnem počítač.
Sú tri hodiny popoludní, možno pol štvrtej. Zatváram kanceláriu.
Koľko strán som napísal? Je mi to jedno. Stoja za niečo? Na to ani
nemyslím. Dôležité je len to, že som do písania vložil svoj čas a úsilie.
Dôležité je len to, že som dnes počas toho sedenia prekonal Odpor.

ČO VIEM

Skutoční spisovatelia poznajú jedno tajomstvo, ktoré ašpirujúci autori nepoznajú. Tým tajomstvom je, že to, čo je na písaní ťažké, nie je samotné písanie. Ťažké je sadnúť si a začať písať.

Bráni nám v tom Odpor.

NEŽITÝ ŽIVOT

Väčšina z nás má dva životy. Ten, ktorý žijeme, a potom nežitý vnútorný život. Medzi nimi stojí Odpor.

Priniesli ste si niekedy domov bežecký pás, na ktorý nakoniec sadá prach v podkroví? Prestali ste niekedy dodržiavať diétu, chodiť na hodiny jogy alebo meditovať? Stalo sa vám, že ste nenasledovali svoju túžbu začať s duchovnými praktikami, zasvätiť svoj život humanitárnemu volaniu či pomoci druhým? Chceli ste sa v živote stať matkou, lekárom, obhajcom slabých a bezmocných alebo sa venovať politike, bojovať za planétu, svetový mier alebo chrániť životné prostredie? Videli ste niekedy večer pred spaním víziu človeka, ktorým ste mohli byť, prácu, ktorú ste mohli spraviť, bytosť, ktorou ste sa mali stať? Ste spisovateľ, ktorý nepíše, maliar, ktorý nemaľuje, alebo podnikateľ, ktorý nikdy nezačal podnikáť? Potom viete, čo je to Odpor.

*Jednej noci pred spaním
som počul otca a mamu.
Otec hovoril, nechaj ho robiť boogie-woogie,
je to v ňom a musí to vyjsť von.*

John Lee Hooker: „Boogie Chillen“